

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 133/2018 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen vihapuheeseen puuttumisesta lainsäädännön keinoin

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Olli-Poika Parviaisen / vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 133/2018 vp:

Mihin toimenpiteisiin aiotte ryhtyä, jotta vihapuheeseen puututaan lainsäädännön keinoin?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Perustuslain 12 §:n mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapaus turvaa kaikkea viestintää riippumatta sen näkökulmasta tai sisällöstä. Sananvapauden tavoitteena on muun muassa taata vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin.

Sananvapauden käyttöön liittyy kuitenkin paitsi vapautta, myös vastuuta. Julkiseen keskusteluun osallistuvien on kunnioitettava toisten ihmisarvoa. Vihapuhe ei ansaitse sananvapauden suojaa. Vihapuhe, uhkaukset ja vainoaminen on säädetty rikoslaissa rangaistavaksi.

Laki sallii asiallisen kritiikin esimerkiksi maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikkaa tai siitä vastuussa olevia kohtaan. Rangaistavaa on kuitenkin kansanryhmien uhkaaminen, solvaaminen tai panettelu. Kansanryhmää vastaan kiihottamisen törkeästä tekemuodosta voidaan tuomita neljäksi vuodeksi vankeuteen. Toisen henkilön halventaminen on puolestaan rangaistavaa kunnianloukkauksena. Sääntelyssä on omaksuttu tasapaino, joka turvaa sananvapauden ja mahdollistaa avoimen julkisen keskustelun. Rangaistavaa ei ole politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa tai näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa olevan henkilön asianmukainen arvostelu. Rikoslain säännösten lisäksi vihapuhe voi olla kiellettyä yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettuna häirintänä.

Väkivalta, uhkaukset tai vainoaminen eivät koskaan kuulu sananvapauden suojan piiriin. Rikoslaissa on säädetty rangaistavaksi laiton uhkaus ja julkinen kehottaminen rikokseen. Myös kaikenlainen väkivalta ja siihen osallistuminen on rangaistavaa. Rikokseen yllyttäjä tuomitaan kuten rikoksen tekijä, ja avunanto väkivaltarikoksiin on sekin rangaistavaa. Rasistinen motiivi on rikoslain mukaan rangaistuksen ankaroittamisperuste.

Rikoslaissa on lisäksi vuonna 2014 voimaan tulleet säännökset vainoamisesta, joiden nojalla viranomaiset voivat puuttua toistuvaan uhkaamiseen, seuraamiseen tai yhteyden ottamiseen, joka

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 133/2018 vp

on omiaan aiheuttaman vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Säännöksen soveltaminen ei edellytä, että uhkaukset ovat nimenomaisia eikä niiden tarvitse olla niin vakavia kuin laitonta uhkausta koskevassa säännöksessä. Lain esitöissä on korostettu, että säännöstä voidaan soveltaa myös tilanteissa, joissa vainoamiseen osallistuu useita henkilöitä.

Sosiaalisessa mediassa julkaistusta vihapuheesta ovat osaltaan vastuussa palveluiden ylläpitäjät, joiden vastuu määräytyy rikosoikeuden yleisten osallisuutta koskevien oppien mukaisesti. Tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaja voi välttää vastuun kansanryhmää vastaan kiihottamisesta vain, jos hän toimii viipymättä tallentamansa tiedon saannin estämiseksi saatuaan tietoonsa, että tieto on ilmeisesti lainvastainen. Tuomioistuin voi myös määrätä tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan sakon uhalla estämään tiedon saannin palvelussaan, jos tieto on ilmeisesti sellainen, että sen pitäminen yleisön saatavilla on säädetty rangaistavaksi.

Rikosten uhrien oikeusturvan osalta on huomattava, että rikosvastuun toteutuminen viharikoksissa ei riipu uhrin omista toimista. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan, julkinen kehottaminen rikokseen, vainoaminen ja väkivaltarikokset ovat virallisen syytteen alaisia. Kunnianloukkausta tai laitonta uhkausta koskeva syyte saadaan nostaa vastoin uhrin tahtoa, jos erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista. Näin voi esitöiden mukaan olla esimerkiksi silloin, kun on syytä epäillä, että asianomistajan passiivisuus johtuu pakottamisesta tai muusta painostuksesta ja kysymyksessä on huomattavan törkeä kunnianloukkaus taikka kun kysymyksessä on joukkotiedotusväline, joka jatkuvasti syyllistyy törkeisiin tällaisiin rikoksiin.

Vihapuhetta ja vainoamista koskeva lainsäädäntö on siten ajantasaista ja kattavaa. Sananvapautta rajoittavaa vihapuhetta on kuitenkin tarpeen torjua myös muilla keinoilla. Valtioneuvosto onkin ryhtynyt useisiin toimiin viharikosten ehkäisemiseksi.

Valtioneuvosto on sitoutunut omassa toiminnassaan nollatoleranssiin suhteessa rasistiseen ja muuhun vihapuheeseen. Syyskuussa 2016 hallitus päätti lisätä voimavaroja vihapuhetta estävään nettipoliisitoimintaan ja vihapuherikosten tutkintaan. Verkossa tapahtuvien rikosten valvontaa on keskitetty, jotta valvonta liittyisi osaksi valtakunnallisia rikostorjunta- ja tiedustelurakenteita. Valtioneuvoston vuonna 2017 hyväksymä perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma sisältää toimenpiteitä viharikosten torjumiseksi, yksityisten toimijoiden vihapuheen vastaisen toiminnan vahvistamiseksi sekä viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan välisen yhteistyön kehittämiseksi.

Oikeusministeriö käynnisti viime vuoden lopulla hankkeen, jolla tehostetaan viharikosten ja vihapuheen vastaista työtä. Tämä Against Hate -hanke keskittyy viranomaisten, erityisesti poliisin, syyttäjän, tuomareiden, viharikosten ja vihapuheen vastaisten toimintavalmiuksien vahvistamiseen. Hankkeessa kartoitetaan viharikosten ja vihapuheen vastaisia toimia ja luodaan kartoituksen pohjalta toimintasuunnitelma sekä vahvistetaan eri viranomaisten osaamista kouluttamalla. Hankkeessa kehitetään myös viharikosten uhrien tukemista. Hankkeen päättyessä eri viranomaisilla on enemmän tietoa viharikoksista ja vihapuheesta sekä parempia välineitä niihin puuttumiseksi.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 133/2018 vp

Vihapuhetta ja uhkauksia suunnataan nykyään entistä enemmän tiettyjen väestöryhmien ja yksityishenkilöiden lisäksi myös eri ammattiryhmien edustajiin, kuten toimittajiin, tutkijoihin, tuomareihin ja ihmisoikeuspuolustajiin, mikä vaikuttaa heikentävästi sananvapauden toteutumiseen. Oikeusministeriö tulee selvittämään yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, miten tähän ongelmaan voitaisiin puuttua vielä tehokkaammin.

Helsingissä 4.5.2018

Oikeusministeri Antti Häkkänen